

BÍRÓSÁGI ÜGY

Mint egy detektív történet úgy kezdődik a szovjet filmgyártás most bemutatásra kerülő alkotása: a »Bírósági ügy«. Három vadász — egy hivafásos és két műkedvelő — hajszolnak egy veszedelmes, a kolhoz állományát pusztító medvét. Már éppen csővégre kerül, amikor a vezető elküldi magát: Ne lőjjetek! A figyelmeztetés azonban későn érkezik. Két fegyver eldőrdül, az egyik a medve, a másik egy arra járó fiatalember életét oltja ki... Gondatlanságból elkövetett emberölés. Tárnyilag azonban már nem rekonstruálható, hogy ki követte el, kinek a golyója érte a medvét, és kié a fiút. A kérdés: ki ellen emeljenek vádat, a két vadász közül?

Az expozíció tehát — mint látjuk — egy szabályos nyomozási történetet ígér, de ez a film semmitől sem áll távolabb, mint a szokványos bűnügyi filmekről. Sőt, éppen ellenkezőleg. Sorra megtagadja mindazokat a rekvizitumokat, amelyek nélkülözhetetlen kellekei az ilyen jellegű történeteknek: a nézők hamar megtudják az igazságot, s maga a végeredmény, amely a bíróság ítéletében fogamzódik meg, voltaképpen nem oldja meg a rejtély gordiusi csomóját, hanem kettévágja. A bíróság ítélete ugyanis ahe-

lyett, hogy kiderítené a »tettet«, visszavonja a vádat, és azzal az indoklással, hogy túl későn hangzott el a figyelmeztetés, a gondatlanságból okozott emberölést véletlen szerencsétlenségnek minősíti.

Valóban, ha a szokásos detektív-történetek logikája szempontjából tekintjük ezt a filmet, se túlságosan érdekesnek, se túlságosan megalapozottnak nem mondhatjuk. Hiszen a probléma onnan ered, hogy a medvébe fúródott golyót az első helyszíni szemle alkalmából kiszállt orvosnőnek nem sikerült megtalálni. Később azonban Tyetyerin, a vadász a medvébőr lenyúzásakor megtalálja, kigömbölyíti, és megállapítja, hogy nem Dudirovnak, a trösztigazgatónak a golyója érte a medvét — mint eredetileg feltételezték —, hanem Mityaginnek, a vadász harmadik részvevőjének, aki a nyomozó hatóságok — logikusnak látszó feltevése alapján — a fiút sebezte halálra. A nyomozást vezető vizsgálóbíró azonban — ugyancsak logikusnak elfogadható megfontolások alapján — arra a meggyőződésre jut, hogy a vadász, Mityagin, régi szomszédja megmentése érdekében hamisította ezt a bizonyítékot.

Detektív-történetnek bizony meglehetősen gyöngye problémát ad fel ez

Krjucakov és Kolcov —
Tyetyerin és Mityagin sze-
repében

a helyzet, hiszen a másik, a fiú testebe fűrődő golyó — amelyről szó sem esik — megoldaná ezt a problémát. A film alkotói azonban nem bűnügyi filmet, kalandfilmet szándékoztak készíteni. Más műfajhoz áll közel ez a film, más hagyományokhoz kapcsolódik: a vadász-történetekben bővelkedő klasszikus orosz irodalom — Turgyev, Csehov, Kuprin — hangulatát és atmoszféráját idézi fel és realizmusa mindenekelőtt a lélekrajz, a pszichológia oldaláról jelentkezik, s nem a külsőleges, a tárgyi hitelesség oldaláról. Nem azt vizsgálja, s nem az érdeklő elsősorban, hogy ki követte el a »bűnt« — amelyről a végén maga is megmondja, hogy nem volt bűntett —, hanem azt a társadalmi mechanizmust elemzi, amely a vádat emelésben spontánul megnyilatkozik. Azt a személyi kultusz éveiben kialakult, s az egész emberi történelem által előkészített gyakorlatot teszi bírálat tárgyává, amely kétféle igazsággal méri a »nagy« és a »kis«-embereket, a közösségi érdekekre való, jóhiszeműségben is hamis hivatkozással leplezve, és indokolva azt.

A film szépsége és ereje ugyanis éppen abban rejlik, hogy nincsenek is rosszhiszemű, »negatív« hősei. A maga módján mindenki az igazságot keresi, senki sem akar kibújni a felelősség alól. Amikor Mityagin közlik, hogy őt vádolják, összetört motyogja maga elé: szörnyű szerencsétlenség — de nem hárítja el magáról a gyanút. S amikor Tyetyerin a golyóval felkeresi Dudirovot, bár az igazgató első ösztönös gesztusa az elutasítás, a tiltakozás — végül ő is szembenéz ezzel a lehetőséggel. Sőt ő az, aki nem ad hitelt a megfélemlített, kiábrándult és megalázott öreg vadász gyanús pálfordulásának, amellyel elismeri a vizsgálóbíró vádját. A nyomozóközegek is a hasonló ügyek tapasztalatai alapján formálják meg Tyetyerint lelkiismereti válságba kergető feltevésüket. Nem gondolnak ők arra tudatosan, hogy a társadalmilag jelentősebb ember mellé állnak, hiszen logikus alapja van feltevésüknek. S mégis, és éppen ezért mutat rá a film olyan

jelenségre, amely társadalmi reflexzé rögződve él az emberekben, s bár — ez is világosan kiderül a filmből — már túlhaladott, idejétmúlt jelenség, de mint a múlt csökevénye még jelen van.

Vlagyimir Szukujbin és Ajda Marszarova, a film rendezői arra törekedtek, hogy az egyes figurák belső igazságát mutassák meg mindenekelőtt. Munkájuk főérdeme a lélektani realizmusban rejlik, s ez már a színészek kiválasztásában is megnyilvánul. Tyetyerin és Dudirov alakjában olyan kiváló és közismert színészeket láthatunk, mint Nyikoláj Krjucskov, és Oleg Zsakov, a szovjet film nagy »öregei«. Különösen Krjucskov nyújtott kiemelkedően szép alakítást Tyetyerin, az öreg vadász szerepében. A legnagyobb eszköztelenségével állítja elénk az egyszerű, becsületben megőszült öreg vadász egytömbből kifáragott alakját. Megrendülése, kiábrándulása, amelyet e kétféle igazság és vélt tehetetlensége vált ki belőle, — majd végső magábaroskadása, amikor Dudirov önzetlen igazságszeretetétől kishitúsége megkapja kritikáját — olyan színészi teljesítmény, amelynek döntő része van e film sikerében. Mélto társa Oleg Zsakov, a trösztigazgató alakítója, emberi vívódásával, melynek során eljut odáig, hogy önmagát vádolja a gyilkossággal. Mityagin alakítója Kolcov, hiszékeny, jóindulatú, kissé tehetetlen embert állít elénk a falusi felcser figurájában.

Bogánov operatőri munkája, különösen a vadász-jelenetek, az orosz erdő, a tajga szép fényképezésével emelkedik ki, amelyben talán joggal fedezzük fel Urusevszkij ihletét. Loksin zenéje meglehetősen alárendelt szerepet tölt be a filmben.

Összegezve: olyan filmet láthatunk, amely az orosz realizmus legjobb hagyományait a mai élettel és problematikájával kapcsolatban érvényesíti, s amely példát szolgáltat arra, hogy ábrázolható reálian mai konfliktus, úgy, hogy sem a fejlődés előremutató perspektívája, sem a valóságos összeütközés a visszahúzó erőkkkel, a múlt beidegzett szemléletével ne hiányozzék belőle.

GYERTYÁN ERVIN